עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הל"ב ופ"ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ט י ופ"א מהל' ערכין הל"ד ופ"א מהל' שקלים הלכה א ב ג ד ופ"א מהל' נערה בתולה הל"א ופ"ג שם הל"א טוש"ע חו"מ סי' תכ סעי' מב וסי' פח סעי' א וטוש"ע יו"ד סי' שה סעי' א וסי' רלד סעי' ו:

מב ב מיי' פ"ג מהלכות טוען ונטען הלכה א טוש"ע חו"מ סי' פח סעי' א:

מג ג מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל"ד:

מד ד מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ח:

מה ה מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה א טוש"ע אה"ע סי' כז סעי' א:

מו ו מיי' פ"ג מהל' חובל הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע חו"מ סי' תכ סעי' מא:

גמרא

[אמר] (א) רב יהודה אמר רב (ג) אסי א כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה יא] וכללא הוא והרי טענה דכתיב 1 כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור (ג) ותנן ב שבועת הדיינין הטענה שתי כסף שאני התם דכתיב כסף או כלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב והרי מעשר דכתיב 2 וצרת הכסף בידך (ד) ותנן ג הפורט סלע (ה) (במעות) מעשר שני כסף 3 כסף ריבה והרי הקדש דכתיב ונתן הכסף 4 וקם לו (ו) ואמר שמואל ד ההקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל הקדש נמי יליף (ז) 5 קדש 6 קדש ממעשר והרי קידושי אשה דכתיב (ח) 7 ויצאה חנם אין כסף ותנן בש"א בדינר ובשוה דינר ה וב"ה אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה לימא רב אסי דאמר כב"ש אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב אסי (ט) כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה מאי קמשמע לן תנינא חמש סלעים של בן וכו' ושל דבריהם כסף מדינה איצטריכא ליה (י) דתנן ו התוקע לחבירו נותן לו סלע ולא תימא סלע ארבע זוזי אלא פלגא דזוזא דקרי אינשי סלע פלגא דזוזא חנן בישא תקע ליה לההוא גברא אתא לקמיה דרב הונא אמר ליה הב ליה פלגא דזוזא (כ) (הות איכא) זווא

רש"י

כסף צורי. היכא דכתיב שקל הוי סלע צורי דהוא ארבעה דינרי כדאוקי רבי יוחנן לעיל [ע"א] והיכא דלא כתיב שקל אלא כסף הוי דינר צורי: **כסף מדינה.** ב] שמינית של כסף צורי והוא איסתירא סוסריאתא דאמרן לעיל [מט:]: **טענה.** שאדם טוען לחבירו כך וכך מסרתי לך: **שבועת הדיינין.** הבאה מחמת הודאת מקצת הטענה אינו נשבע אלא א"כ טענו שוה שתי ג] מעות שהן שליש דינר ואע"ג דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף: **שאני התם.** דאקשיה רחמנא לכסף בהדי כלים ד] שנים כל דהו אפי' אין שוין דינר אף כסף שנים: **ומה כסף דבר חשוב.** (א) ומעה כסף הוי חשוב אף כלים דבר חשוב ולא כל דהו ממש: **הפורט סלע.** מדמי מעות מעשר שני שהיו לו פרוטות ורוצה להחליפן בסילעי כסף מפני משוי הדרך והתם מסיים פלוגתא בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות כו'. ומיהו שמעינן מינה דמכר המעשר בפרוטות וכתיב ונתת בכסף ל): **הכסף כסף ריבה.** תלתא זימני כתיב התם כסף ונתת ה] בכסף וצרת הכסף ונתת בכסף מ) וריבה כל מילי: **ש"פ.** והיינו נחשת: [קדש קדש ממעשר]. במעשר שני כתיב קדש וכל מעשר (ב) בקר וצאן כל אשר יעבור וגו' ובהקדש כתיב ואיש כי יקדיש את ביתו קדש: **ויצאה חנם אין כסף.** ומהתם גמרינן קדושין דאמרינן נ) אין כסף לאדון זה ו] ויש כסף לאדון אחר: **קצוב.** דאיכא שלשים חמשים אבל בכל הנך דפרכינן ליכא קצבה: **התוקע.** המכה את חבירו באזנו לשון מורי בבבא קמא וכאן שמעתי תוקע ממש שתקע ז] מפיו באזנו וראיה ללשון מורי בב"ק וכאן שמעתי אל תהי בתוקעי כף ס) שמכין בכפם על כף חביריהם להיות ערבים בשביל אחרים. וקמ"ל רב אסי ע) דלא תימא סלע צורי ליתיב ליה דהוא ארבע זוז אלא סלע מדינה דהוא פלגא דזוזא שמינית שבסלע צורי: זוזא

תוספות

אלא להשוות השנים שיהא סלע ופונדיון יח] למ"ט שנים של יובל שחסר מהם פונדיון אחד ושמא כשנותן חמשים שקל ביחד אז אינו נותן יט] פונדיון ולא שייך שם הכרע דהוי כעין מקח וממכר ולא שייך הכרעה אלא כשמחליפין מעות לשולחני ומה שפירש דהכרע של דינר זהב כפי חשבון הכרע של חצי מעה למחצית השקל ואע"ג דאשכחן בהמוכר הספינה (ב"ב דף פט.) גבי בשר דכששוקל י' י] ליטרא ביחד אין נותן לו כל כך הכרע כמו ששוקל כל ליטרא וליטרא בפני עצמה אין להשוות יא] הבשר להכרע של כסף ומיהו קשה מאחין השותפין שפטורין מן הקולבון לקמן בפרק בתרא (דף נו:) דאע"ג שאם יב] שוקל כל אחד בפני עצמו חייב פ) (בקולבון) שני קלבונות לשני חצאי שקל השתא שהם יחד אין נותנין אלא קולבון אחד ויש לחלק בהכרעות והר"ר יהודה בר נתן פי' בפרק הזהב (ב"מ דף מד:) שאותו דינר הוא להכרעות המטבעות ושכר בעלי המטבע שמי שיש לו כסף כדי לעשות כ"ה דינר של כסף נותנין לבעל המטבע לטובעו ואין מחזיר לו אלא כ"ד של כסף: **כל כסף האמור בתורה כסף צורי.** בפרק קמא דקדושין (דף יא.) יג] פירש הקונטרס בשם רבותיו דדינר הוי מטבע פחותה שבצורי ומייתי לה התם אהא דאמר בית שמאי דאשה מתקדשת בדינר ומפרש טעמא דבית שמאי כדרב אסי דכל כסף האמור בתורה כסף צורי ואע"ג דכתיב עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרין מעין סלעא לא בשביל שהיתה מעה בימי משה אלא משקל אחד היה בימי משה שהיה שוה מעה שנעשית אחרי כן יד] בימי אונקלוס ופריך והרי טענה דקתני שתי כסף שהן מעות טו] מדקתני שתי ולא קתני שני ומשני צ) דהתם דבעינן דבר חשוב דומיא דכלים ומעה דבר חשוב הוא והשתא אתי קרא לגרועי דסגיא במעה ולא בעינן דינר אבל לפי המסקנא דאמר ק) כסף קצוב אתי דבר חשוב לאוסופי דבעינן מעה ולא סגי בפרוטה ורבינו ש"י הקשה לפירוש זה דא"כ דכל כסף האמור בתורה דינר הוא היכי אתיא הקישא ומפקא ליה הא כי אתאי היקש לאשמועינן מה כלים שנים אף כסף שנים הוא דאתא ונראה דלא קשה מידי דאין היקש למחצה ולרב דפליג אדשמואל בפרק שבועת הדיינין (שבועות לט:) צריך לומר כן דתרוייהו דרשות נפקי מכלים שנים ודבר חשוב דכסף כי אתא לכפירה הוא דאתא ועוד הקשה היכי אמרינן מה כלים דבר חשוב וכי מחט דבר חשוב הוא והא אמר התם לכך יצאו כלים למה שהן אלמא דלא חשיבי מחטין והא נמי לא קשיא דאפילו מחט יש בו חשיבות שראוי לעשות בו מלאכה חשובה וגדולה ועוד הקשה דבהדיא אמר איפכא בשבועות מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב וכסף כי אתא להך דרשא הוא דאתא והא נמי לא קשה דהיינו לשמואל אבל לרב איתא בהדיא התם דבין שנים בין דבר חשוב מכלים נפקי וכסף כי אתא לכפירה הוא דאתא ועוד דאפילו בדשמואל יש ספרים דגרסי התם כי הכא טז] ר) וכי דייקי קרא כוותיה דשמואל והא דקאמר בתר הכי לשמואל אי כתיב כלים ולא כתיב כסף ה"א מה כלים שנים אבל דבר חשוב לא בעינן לא משום דמפקינן מכסף דבר חשוב אמר הכי אלא משום דאי לא כסף לא הוה מפקינן מכלים אלא שנים להכי כתב כסף לאקושי לכלים ולהצריך בו דבר חשוב ועוד י"ל דמכסף דמשמע חשיבות ממון פרוטה לכל הפחות ש) שמלינו דבעי חשיבות בכלים לאפוקי כלי גרוע כגון מרוקא כדאמר בפרק הזהב (ב"מ דף מז.) במנא דכשר לאפוקי מרוקא אי נמי לאפוקי כלי שהוא פחות משוה פרוטה דלא תימא גזירת הכתוב הוא בכל כלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה כמו שאומר בירושלמי דטענו ת) שני מחטים מיירי בשוים שתי פרוטות שתהא הכפירה פרוטה וההודאה פרוטה והדר מקשינן כסף לכלים להצריך חשיבות בכסף יותר מפרוטה דמה כלי לאו כל דהו אלא כלי חשוב אף כסף לאו כל דהו אלא כסף חשוב והיינו מעה שבכך יש בו חשיבות ורש"י גריס התם כלדייקי קרא כוותיה דשמואל מה כסף דבר חשוב כו' והגיה אף כל דבר חשוב א) לא גרס אף כלים משום דשמואל אית ליה יצאו כלים למה שהן ובחנם דחק דבכלים נמי בא לאפוקי מרוקא א"נ שאין בכלי שוה פרוטה כדפרישית ורש"י פירש עוד לשון אחר בקדושין כל כסף האמור בתורה כסף צורי אם פירש שקלים הוי שקל צורי ואם סתם הוי מטבע הפחות שבצורי הלכך פרוטה לא מגית אמרת לפי יז] שהיה של נחשת ובצורי מטבע נחשת ליכא ובקדושין כסף כתיב דהא קיחה גמירי וכיון דאפיקתיה מפרוטה אלמא מידי דחשיבותא בעי לאוקמוה אדינר כדלקמן ב) בשמעתין והרי טענה כו' ותימה יח] ונימא נהי דמעה היא מטבע פחותה שבצורי מיהו שתים מנא ליה ומשני מה כלים שנים כו' ג) ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב שיהו שוים שתי כסף לאפוקי ממ"ד התם טענו שני מחטין חייב בהודאה אחת מהם לכך יצאו כלים למה שהן כלומר שיתחייב עליהן בכל שהוא ע"כ לשון הקונטרס וקשה יט] לן לפי' דלפי שיטתו דשבועות היה לו ד) להגיה אף כל כמו שמגיה בשבועות דהך דרשא דמה כסף דבר חשוב ליתא אלא לשמואל דרב סבירא ליה דכסף כי אתא לכפירה הוא דאתא ועוד קשה לר"י כיון דמטבע פחות שבצורי היא מעה היכי שייך למימר כלל כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדינר ה"ל למימר כ] אמעה שהיא מטבע פחותה שבצורי דבשלמא ה) למאן דאמר כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמא אדינר היינו בתר דאשכחנא דפרוטה הוי של כסף לגבי אמה העברייה וכיון דאפיקתיה מפרוטה דהוי כסף אוקמא אדינר דהוי דבר חשוב ו) אבל השתא דסבירא לן דסתמא מעה כמו גבי טענה אמאי מוקמי ליה כא] אדינר ז) ואין שייך לומר כיון דאפיקתיה מפרוטה אלא מעה ועוד כי היכי דבקדושין אמר כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמא אדינר גבי טענה נמי נימא כיון דאפיקתיה משני פרוטות אוקמה אשני דינרים: **מה כלים שנים כו'.** בשבועות (דף לט:) הקשה רש"י מנא ליה לשמואל דדריש לכך יצאו כלים למה שהן הא איצטריך לאשמועינן מה כלים שנים ותירץ דלכתוב כספים דמשמע שנים ודבר חשוב ומיהו תימה דא"כ דבר חשוב מנליה דאמינא שתי פרוטות כמו שאמר לעיל וי"ל דהוה ליה למיכתב כסף או חפצים ח): **כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה.** תימה דבפרק החובל (ב"ק ד' לו.) תנן גבי התוקע לחבירו רבי יוסי הגלילי אומר מנה ומסיק בגמרא דהיינו מנה צורי ובכתובות בפרק אע"פ (דף סד:) תנן נותן להם כלים

תורה אור השלם

1. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו
2. וְנָתַתָּה בַּכָּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה
3. וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָּׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים יד כו
4. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט
5. וְאִישׁ כִּי יַקְדִּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַייָ וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם: ויקרא כז יד
6. וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַייָ הוּא קֹדֶשׁ לַייָ: ויקרא כז ל
7. וְאִם שְׁלָשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף: שמות כא יא

מסורת הש"ס

א) קדושין יא. ב"ק לו:, ב) [בב"ק גרסינן רב יהודה אמר רבן], ג) שבועות לח:, ד) מעשר שני פ"ב מ"ח, ה) ל"ל ממעות, ו) לעיל כה. קדושין יא: ב"מ נז. מעילה יד: ערכין כט. תמורה כז:, ז) [בקדושין יא: איתא כסף כסף יליף ממעשר וע"ש היטב בפרש"י], ח) [שם בקדושין איתא כי יקח איש אשה וגמר קיחה קיחה משדה עפרון], ט) ב"ק לו: ע"ש קדושין יא., י) ב"ק לו: ל. [קדושין יא:], כ) גי' ב"ק הוה ליה זוזא וכ"ה בב"ק לו., ל) [דבריםיד], מ) [שם], נ) [קדושין ג:], ס) [משלי כב], ע) [נדל"ל רב אסי], פ) ל"ק מ"ז, צ) נ"א שאני התם דבעינן כו' ל"ק, ק) נ"א קצוב קצת אתי לגרע דסגי במעה ולא בעינן דינר ודבר חשוב אתי לאוסופי דבעינן מעה כו' ל"ק וכ"ה בס"י, ר) כי דייקי ל"ק, ש) נ"א שמעי' ל"ק, ת) נ"א ב' מחטים צריך שיהיו שוין שתי פרוטות כו' ל"ק, א) ולא גרים ל"ק, ב) ובשמעתין כו' פירש"י ונימא ל"ק, ג) ופירש"י ה"ג ומה וכו' ל"ק, ד) נ"א להגיה הכא אף כל כו' ל"ק, ה) נ"א לקמן, ו) [עי' בתוס' פ"ק דקדושין כל מה שחסר כאן], ז) וגם אין ל"ק, ח) [ועי' היטב תוס' שבועות לט: ד"ה מה כלים],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומה כסף וכו' דמעה: (ב) ד"ה קדש וכו' כתיב קדש וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה' ובהקדש כתיב:

שיטה מקובצת

א] מדינה. טענה מעשר והקדש וקדושי אשה סימן: ב] מדינה היינו סאסריאתא דאמרן לעיל והשאר נמחק: ג] שתי א) כסף ושתי כסף היינו שתי מעות שהן שליש דינר דאי דינרי שני כסף איבעיא ליה למיתני ואף ע"ג: ד] כלים דמה כלים שנים אפילו כל: ה] ונתת הכסף: ו] זה אבל יש כסף: ז] שתקע בפיו באזנו: ח] ופונדיון לכל שנה ושנה של מ"ט שנים: ט] נותן אותו פונדיון: י] י' ליטרין ביחד כו': יא] להשוות הכרעת הבשר: יב] דאף ע"ג שאם שקל של כל: יג] דקדושין ובכמה מקומות: יד] כן שהיתה בימי: טו] מעות ולא דינר מדקתני כו' דהתם משום דבעינן: טז] הכא כי דייקא: יז] לפי שהיא של: יח] תי' ונימא נמחק: יט] וקשה לר' לפי': כ] למימר אוקמיה אמעה שהיא כו' שבצורי ובשלמא לקמן דמסקינן כסף קצוב ניחא דכיון דסתם כסף שאינו קצוב פרוטה שייך למימר סברא דאוקמיה אדינר מאחר דאפיקתיה מפרוטה ומתי' למאן עד תי' אבל ל"ש: כא] ליה אדינר ואין שייך כלל לומר:

א) גי' זו שהגיה רבינו ברש"י הוא כפי' רבותיו של רש"י שהובא בתוס' כאן וברש"י ותוס' בקידושין דף יא ע"ב אבל רש"י ז"ל בעצמו דחה שם פי' זה וצ"ע.

רבינו גרשום

של ירושלים שבו היו פודין הקדש ומעשרות: פריצים. שונאים: כסף מדינה. הוא אחד משמונה בכסף של תורה: הטענה. שיתחייב בה שבועה בטוענו שתי כסף וקי"ל שתי מעה כסף והיכי אמרת כסף צורי: ומה כסף דבר חשוב. ושתי מעה כסף נמי הוי דבר חשוב: הפורט סלע ממעשר שני. שאם יש לו מעות של מעשר שני שוין סלעין ורוצה לחלפן בסלע אלמא דמעשר שני חילל על מעות אע"ג דכתיב ביה ונתתה בכסף: ויצאה חנם אין כסף. אבל יש כסף לאדון אחר ומאי ניהו האב שהאב זכאי בבתו בכסף קידושיה. ותנן בית שמאי כו'. לימא רב אסי דאמר כסף צורי כב"ש דאמרי דינר: קצוב. כגון ה' סלעים של בן ושלשים של עבד וכולהו אידך: אלא סלע פלגא דזוזא דקרו ליה אינשי לפלגא דזוזא איסתירא דהיינו סלע והאי סלע הוי אחד

מוסף רש"י

כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי. אם פירש שקלים הוי שקל צורי ואם סתם הוי מטבע הפחותה שבצורי (קדושין יא.). **ושל דבריהם כסף מדינה.** לקמן מפרש לה, כסף מדינה שמינית שבכסף צורי, אם סלע הוא שמינית שבסלע צורי ואם דינר הוא שמינית שבדינר צורי (שם). **וכללא הוא.** שכסף שכתוב בתורה דוקא כסף כתיב או שויו, ונ"מ דהוי כסף צורי ולא פרוטות (שם). **והרי טענה.** שאדם טוען את חבירו ומשביעין אותו אם הודה במקצת, **דכתיב כי יתן איש וגו'.** ועליו כתיב אשר יאמר כי הוא זה, דילפינן מינה שהמודה במקצת ישבע, דונקרב בעל הבית התם כתיב ודרשינן ליה לשבועה (שם יא:). **שבועת הדיינין.** שהדיינים משביעין ע"י הודאת מקצת הטענה, שלימדוה מאשר יאמר כי הוא זה וכתב עלה ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו, דהיינו שבועה (שבועות לח:). **הטענה.** שהשבועה באה על ידה לא תהא פחות משתי כסף, שתי מעות כסף, דהא שתי לשון נקבה היא, והן שליש הדינר (שם) ופליגי בה רב ושמואל, רב אמר כפירה שתי כסף ושמואל אמר טענה עצמה שתי כסף ואפילו לא כפר בה אלא פרוטה או הודה בפרוטה חייב, מ"מ מדקתני שתי כסף ש"מ קרא לאו דוקא כסף קאמר, אלא אממונא בעלמא קפיד וכיון שלא פירש כמה לא מסרו הכתוב אלא לחכמים ולא קים להו לרבנן לאשבועיה בבציר מהכי, דאי קרא דוקא כסף כתיב, נהי דמעה היא מטבע הפחותה שבצורי, מיהו שתים מנא להו (קדושין יא:). **אף כסף שנים.** תחלת נתינה ב' כסף, ועלה קאי כי הוא זה (שבועות לט:). **ומה כסף דבר חשוב.** שיערו חכמים שמעה כסף דבר חשוב הוא (שם). **אף כלים דבר חשוב.** שיהו שוים שתי כסף ולאפוקי ממ"ד התם טענו שני מחטין חייב בהודאת אחת מהן, לכך יצאו כלים למה שהן, כלומר שיתחייב בכלים בכל שהן (שם עי"ש). **הפורט סלע.** מסקנא ב"ש אומר בכל הסלע מעות כו', ומיהו שמעינן מינה שחילל תחילה המעשר בפרוטות של נחושת ועתה בא לפרוט בהן סלע (קדושין יא:). **ונתן הכסף וקם לו.** דכתיב ויסף חמשית כסף ערכך עליו וקם לו (שם). **שחללו על שוה פרוטה מחולל.** דאין אונאה להקדש דכתיב (ויקרא כה) איש את אחיו, ואשמועינן שמואל דכי היכי דאימעיט מאונאה אימעיט נמי מביטול מקח (שם) וטעות נמי ליכא למימר בהו דמאן טעה (ב"מ נז.). **יליף קדש קדש ממעשר.** גמר פדיון הקדש מפדיון מעשר שני, אבל שאר כסף שבתורה לא יליף מיניה דלא דמו, ועוד דהכא כספים יתירא כתיבא (קדושין יא: לגירסא שם: כסף כסף יליף ממעשר). **וב"ה אומרים בפרוטה.** של נחשת (שם ב.). **כסף קצוב.** וכסף קדושין אינו קצוב ולא איירי ביה רב אסי כלל. קצוב, שנאמר בו כמה, כגון חמשים של קנס ושלשים של עבד ומאה של מוציא שם רע, שנאמר בהם שקלים ונאמר חשבונו (שם יא:). **ושל דבריהם כסף מדינה איצטריכא ליה.** דלא תנן כמה הוי ואשמועינן דהוא כסף מדינה (שם). **דתנן התוקע כו'.** כלומר היכא מצינו כסף דבריהם כדתנן כו' (שם). **התוקע לחבירו.** באזנו, לשון רבינו הלוי, ורבינו הזקן למדנו שהכהו אצל האוזן (שם) המכהו כנגד אזנו, לשון מורי (ב"ק לו: ושם צ. על אזנו) ל"א תוקע ממש (שם ושם). **נותן לו סלע.** משום בושת (שם ושם). דמי בושתו, מלבד לצער ונזק ורפוי אם ישנם שם (שם לו:).

זוזא מאכא בהדיה (א) דלא נפיק תקע ליה א) אחרינא ויהביה ניהליה: ב) שלשים של עבד חמשים של אונס ושל מפתה וכו': הא תו למה לי הא תנא ליה רישא אונס ומוציא שם רע איצטריך ג) סלקא דעתך אמינא כיון דלא כתיב בהו שקלים אימא זוזי בעלמא קמ"ל דמילף קא ילפי מהדדי ד): חוץ מן השקלים: תנא חוץ מן השקלים א ומעשר ב והראיון שקלים דתנן ה) מצרפין שקלים ג) לדרכונות מפני משאוי הדרך מעשר דכתיב 1 וצרת הכסף בידך והראיון תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה: מתני' ג אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות ג) ד כתב לכהן שהוא חייב (ב) ה) ליתן חמשה סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי ה המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו שנאמר 2 יהיה לך ופדה תפדה: גמ' מתני' דלא כרבי ו) דתניא רבי אומר בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות מאי טעמא דרבי דריש ריבויי ומיעוטי 3 ופדויו מבן חדש ו) תפדה ריבה בערכך כסף ז) חמשת שקלים מיעט תפדה ריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כלל ופרט ופדויו מבן חדש כלל בערכך כסף ח) חמשת שקלים פרט (פדה) תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון אמר ליה רבינא למרימר ורבי ריבויי ומיעוטי דריש והא רבי כללי ופרטי דריש ט) במרצע ח) דתניא 4 מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירא והמחט והמקדח והמכתב ת"ל ולקחת לרבות כל דבר שנלקח ביד דברי רבי יוסי ברבי יהודה רבי אומר מרצע מה מרצע מיוחד של מתכת י אף כל של מתכת ואמרינן במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי רבי יוסי ברבי יהודה דריש ריבויי ומיעוטי אין בעלמא רבי כללי ופרטי דריש והכא כדתנא דבי רבי ישמעאל י) דתנא דבי רבי ישמעאל 5 במים במים שתי פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט ורבנן י) אמרי כדאמרינן במערבא כ"מ שאתה מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט: ולא בהקדשות: פשיטא לאו דידיה נינהו אימא ולא

זוזא מאכא. שנפחתה צורתו: **ולא הוה שקיל ליה.** כלומר לא היה ניקח בעיר להוצאה לא היה הדינר שקול ושוה לו כלום: **הא תו למה לי.** יא) האי וכולם הא תנא ליה: **משום אונס ומוציא שם רע אילטריכא ליה.** למיתני האי וכולם בשקל הקודש משום דרישא לא תנא שקל הקודש ומיהו פשיטא לן דהאיך כולהו דסלעים נינהו דהא בפדיון הבן כתיב (במדבר ג) חמשת שקלים לגולגלת ובעבד כתיב (שמות כא) שלשים שקלים יתן (בעל השור) לאדוניו ובמפתה כתיב (שם כב) כסף ישקול אבל באונס ומוציא שם רע לא כתיב שקל וסד"א יב) [הא] דתנא ברישא במנה צורי כל חד וחד כי דיניה קאמר דהיכא דכתיב שקלים יהיב שקלים צורים והיכא דלא כתיב שקלים ליתיב דינרי צורים קמ"ל סיפא כולם בשקל הקודש דמילף ילפי מהדדי בכסף קלוט מכסף קלוט כדרב אסי לעיל [נ:]. אית ספרים יג) דכתוב הכי אטו כולהו בני פדייה נינהו וקפריך אמתניתין דנקט לשון פדייה בכולהו דקתני וכולן נפדין והא לא שייכא לשון פדייה אלא בבכור תני כל הנפדין נפדין בכסף ושוה כסף כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות יד) ומעשר: מעשר שני אינו נפדה אלא בכסף טבוע ולא בשוה כסף ואפי' פרוטות טבועות שפיר דמי: **והראיון.** לקנות עולת ראייה הנקנית בשתי מעות כסף כדאמרי' בחגיגה (דף ו.) הראייה שתי כסף והנך שתי כסף טבועות בעינן: **מצרפין שקלים לדרכונות.** בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים מצרפין אותן ולוקחין מהן דרכונות (ג) טו) הוו זהובים טבועים דרכונות אין שאר זהב לא שאינו טבוע ובמסכת שקלים (פ"ב ה"א) מפרש טעמא שמא תיזול מרגליות כו' והוא הדין לכל שוה כסף שמא יזול ונמצא הקדש מפסיד אבל טיבעא לא זייל: **וצרת הכסף.** דבר שיש עליו צורה: ה"ג **ראיון תני** טז) **[נמי] רב יוסף שלא יביא סיגה.** כסף סיגים אלא טבוע. (ד) והיינו י) ברייתא דרב יוסף לאו לפרושי אלא לסיועי: **מתני' אין פודין בכור אדם לא בעבדים כו'.** אע"ג דאמרן לעיל (דף מט:) בכסף ובשוה כסף (ה): **ולא בשטרות.** שאם יש לו שטר על חבירו בה' סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו אינו פדוי: **ולא בהקדשות.** מפרש בגמרא: **כתב לכהן שהוא חייב** (ו) יז) **ליתן לו ה' סלעים.** משום פדיון בנו: **ובנו אינו פדוי.** כדאמרינן בגמרא [ע"ב] שמא יאמרו פודין בשטרות: **לפיכך.** דאמרן חייב ליתן לו ה' סלעים (ז) יח) אם רצה הכהן ליתנם ולהחזירם לו במתנה רשאי אבל תקנתא אחריתי ליכא: **יהיה לך ופדה תפדה.** כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי. והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא: **גמ' מיעט.** כסף ולא מידי אחרינא: **מיעט שטרות.** דלא חשיבי מידי: **תפדה חזר וכלל.** ואע"ג דהאי תפדה כתיב קודם לפרט אפ"ה דיינינן ליה בכלל ופרט כדאמרינן לקמן: **שהוקשו לקרקעות.** והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כה): **הסול.** ברוק"א בלע"ז: **הסירא.** קוץ: **מכתב.** עט (ח): **ואמרינן.** במסכת קדושין (דף כא.): **במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי.** ולקחת כלל מרצע פרט ונתת באזנו חזר וכלל מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת: **ורבי יוסי ב"ר יהודה דריש ליה ברבויי ומיעוטי.** ומאי רבי רבי כל מילי ט) ומאי מיעט מיעט סם: (ט) **הכא.** היינו טעמא דדריש רבי ריבויי ומיעוטי כדתנא דבי ר' ישמעאל בשילהי אלו טריפות (חולין סז.) כל מקום שנאמר במים במים ב' פעמים כלומר כל מקום שנאמר ב' כללות זו אצל זו ופרט אחריהן כגון הכא את זה תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים דהיינו שתי כללות דמשמע דכל מים בעינן סנפיר וקשקשת ופרט כתיב אחריהם בימים ובנחלים דמשמע בימים ובנחלים שנובעים הם בעינן סנפיר וקשקשת אבל הגדילים במים מכונסין מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת אין זה כלל ופרט לא דיינינן ליה בכלל ופרט אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו ברבויי ומיעוטי והכא נמי ופדויו מבן חדש כלל תפדה חזר וכלל הרי שתי כללות הסמוכות זה לזה והפרט אחריו הלכך בריבויי ומיעוטי דרשינן להו: **ורבנן.** דדרשי להו בכללי ופרטי סברי כדאמרינן במערבא: ולא

כלים של חמשים זוז ובפרק מציאת האשה (כתובות דף סז.) לא יפחות לה מחמשים זוז ודייק בגמרא דחמשים זוזי פשיטי קאמר ולא דייק כלל מדרב יהודה אמר רב אסי וכתובת בתולה שהיא מאתים יט) צוריים בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר דרבנן ואפי' כתובת אלמנה שהיא לכולי עלמא דרבנן הויא מנה צורי ונראה לר"י דלא איירי הכא אלא בסלעים דומיא דכסף קלוט האמור בתורה שאין כתוב בתורה אלא שקלים:

והראיון תני רב יוסף כו'. פי' בקונטרס דהכי גרסי' תני נמי רב יוסף שלא יביא סיגה כסף סיגים אלא טבוע והא ברייתא דרב יוסף לא לפרושי אלא לסיועי ולא משמע כן דמה צריך להביא ברייתא לסיועי לברייתא ועוד דלא הוה ליה למימר שלא יביא אלא לא יביא ועוד דמשמע י) כאחריניות דמפרש בכל חד טעמא לכך נראה לפרושי טעמא כ) אחר דאם היה מביא שוה כסף זימנין דמייתי נסכא וכסף סיגים שלא ישוה שתי מעות כסף ולא ימכרו לו ל) לעולת ראייה טובה באותה סיגה כאילו היה מביא כסף טבוע: **כתב** לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים. בכתובות בריש הנושא (דף קב.) מייתי לה גבי פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש דחייב אני לך מנה בשטר ופירש שם בקונטרס כגון שכתב כ) לו בשטר ונתן לו בפני עדים ופליגי מ) מדחשיב הודאה דאלימא מילתא בשטר אף על גב דלא א"ל אתם עדיי ור"ת מפרש כגון שבא לחייב עצמו באותו שטר אע"פ שאינו חייב לו כלום וצריך ליישב כל הסוגיא ושם פירשתי:

אימא ולא הקדשות בכל אלו. בפסחים (דף לה:) ובהזהב (ב"מ נד.) מייתי גבי הקדש שחללו על גבי קרקע שאינן פדויין מדכתיב ונתן הכסף וקם לו משמע דמההוא קרא קא כא) דרשי אבל אי אפשר לומר י) [כן] דבת"כ בפרשת ואם בחקותי דריש כב) מוכל ערכך יהיה בשקל הקדש כדפירש כג) שם בקונטרס ולא חש שם להביא אלא חד מקראי דכתיב בהו כסף גבי הקדש וכן מלינו בכמה מקומות שאין מביא עיקר הדרשה בכל דוכתא ס) כדאייתי ע) בקדושין (דף ג.) בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה אע"ג דבהפרת נדרים כתיב וכן גיטין (דף כא:) ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה דההיא דרשא ליתא לרבנן אלא לר' יוסי הגלילי: אמר

מסורת הש"ס

א) שקלים פ"ב מ"א, ב) [שם במשנה איתא לדרכונות ופי' הר"ב והוא מטבע של זהב כדכתי' דרכמוני זהב וכן גרס הערוך בערך דרכון וע' ב"ב קסה ע"ב במשנה וברשב"ם שם], ג) כתובות קב., ד) שבועות ד:, ה) שבועות ד: לעיל לז: קדושין כא:, ו) חולין סז. ב"ק סד: שבועות ה. [זבחים מד. ע"ש], ז) ל"ק, ח) ל"ל והאי, ט) נ"א מאי מיעט מיעט כל מילי וע' רש"א, י) נ"א כאחרינא ל"ק, כ) ל"ל אתא ל"ק, ל) עולת ל"ק, מ) ל"ל אי חשיב הודאה ל"ק, נ) ל"ק, ס) ל"ל כדאיתא ל"ק, ע) [ל"ל ב"ק פז. ועמ"ש בתוס' לשבת קכח. על הגליון בס"ד],

תורה אור השלם

1. וְנָתַתָּה בַּכָּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה
2. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַייָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָּךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: במדבר יח טו
3. וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: במדבר יח טז
4. וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן: דברים טו יז
5. אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ: ויקרא יא ט

מוסף רש"י

חוץ מן השטרות. היה חייב לו אדם בשטר ה' סלעים ונתן זה אותו שטר לכהן בפדיון בנו אינו פדוי (שבועות ד:). **ופדויו.** בכל דבר משמע (שם). **מיעט שטרות.** שהן ראויין למעט יותר מן הכל שאינן ממון (שם). **תפדה חזר וכלל.** ואע"פ שתפדה ופדויו גבי הדדי כתיבי, והדר כתיב בערכך כסף, איכא תנאי דסבירא להו בשתי כללות הסמוכין זה לזה והפרט אחריהם הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל (שם). **שטרות** כו' אין גופן ממון. הנייר אינו שוה כלום ואינו עומד אלא לראיה שבו (שם). **הסול.** מתיכת עץ חדודה (שם) קוסס שראשו חד שקורין ברוק"א (לעיל לז:). **והמקדח.** טריבל"א (שם) טרייד"א (קדושין כא:). **והמכתב.** עט ברזל (לעיל לז:) חרט שקורין גריפ"א (שבועות ד:) שחוקקין בפנקסיהן (קדושין כא:). **רבי דריש כללי ופרטי.** בכל התורה מקום שכולל ופורט דורש שהפרט פירוש של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט, וכי חזר וכלל לא הוסיף לך בכלל האחרון אלא הדומה לפרט (שם). **ריבויי ומיעוטי.** אין הפרט פירוש של כלל שתאמר אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא למעוטי הוא בא, לפי שבכלל היה מרבה את הכל ובא המיעוט אחריו לומר בזה וכיוצא בו כללתי לך, הילכך אפילו לא חזר וכלל הייתי מביא כעין הפרט, וכי חזר וריבה ריבה הכל ולא מיעט לך אלא דבר אחד ומסרו הכתוב לחכמים איזה דבר הראוי למעט מן הכלל, פי' מיעוט ממעט קלא ממשמעו (שם). **במים במים שתי פעמים.** תאכלו כל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים, הואיל וכללים סמוכים הם והפרט אינו ביניהן אלא אחריהם כתיב בימים ובנחלים, דמשמע דימים ונחלים הוא דבעינן סנפיר וקשקשת אבל ביחין ומערות לא, אין זה נדרש בכלל ופרט דלא ליתרבו אלא כעין הפרט, אלא בריבה ומיעט וריבה ואתרבי כל מילי, אלא דמיעוט מהני למעוטי פורתא חדא מילתא ותו לא (ב"ק סד:) דהיכא תנא דדריש את זה תאכלו מכל אשר במים כלל, בימים ובנחלים פרט, במים חזר וכלל, ופליג עליה תנא דבי ר' ישמעאל ואמר במים במים סמוכין זה לזה ואח"כ כתיב בימים ובנחלים, הלכך אין זה כלל ופרט אלא הטילהו ביניהם לדרשו בריבוי ומיעוטי (שבועות ה.) הואיל ושני הכללות סמוכין, כשתטיל פרט שאחריהם ביניהם מדה בתורה היא שלא תדונם בכלל ופרט אלא ברבוי ומיעוט, דלהכי פלגינהו רחמנא לפרטא מכללא דלא תדרשיה בכלל ופרט, ואיכא בין ריבה ומיעט לכלל ופרט, דכי דרשינן כלל ופרט הוי פרט פירושו של כללא ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דבר הדומה לו אין לך להביא, וכשכלל לך כלל שני אחר הפרט, אהני לאתויי מידי דדמי ליה לפרט, אבל כי דרשינן ריבה ומיעט, לא פירש המיעוט את הריבוי, אלא מיעט שלא תשמע ממנו הכל אלא זה והדומים לו, ובלאו רבוי שני הוי מרבינן כל דדמי ליה למעוטי, ואהני רבוי שני לאתויי כל מילי, ואהני מיעוטא למעוטי מידי דלא דמי ליה כלל, והכי מפרשינן בפרק נגמר הדין (סנהדרין מה:) גבי כל הנסקלין נתלין, דרבוי ומיעוט לאודיה מייתי כל דדמי ליה בכל מילי (חולין סז.).

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל"ט:
מח ב מיי' פ"א מהל' חגיגה הל"ג:
מט ג מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה ו סמג עשין קמט טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' ג:
נ ד מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ד:
ה [הרמב"ם השמיטו ותמה התיו"ט עליו אבל בטוש"ע יו"ד סימן שה סעיף ט איתא]
ו [מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה ט עי' כ"מ]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' זוזא מאכא בהדיה (דלא נפיק) תא"מ ונ"ב ס"א וכך גורס רש"י דלא הוה משתקל ליה בעא למיתבא ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה ליה תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה: (ב) שם במשנה כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים וכו' ליתן לו מתנה כצ"ל ואות ב' נמחק: (ג) רש"י ד"ה מצרפין וכו' ולוקחין מהן דרכונות דרכונות היו זהובים טבועין דרכונות אין שאר זהב שאינו טבוע לא ובמסכת: (ד) ד"ה ה"ג ראיון וכו' אלא טבוע והאי ברייתא: (ה) ד"ה אין פודין וכו' ובשוה כסף אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות כצ"ל והד"א: (ו) ד"ה כתב לכהן שהוא חייב לו כצ"ל ותיבת ליתן נמחק: (ז) ד"ה לפיכך וכו' ה' סלעים אחרים לפדיון בנו אם רצה הכהן להחזירם וליתנם לו במתנה: (ח) ד"ה מכתב עט ברזל הס"ד: (ט) ד"ה והכא היינו וכו' ופרט הכתוב אחריהם בימים:

לעזי רש"י

ברוק"א. שפוד, קנה-עץ מחודד.

שיטה מקובצת

א) ליה זימני אחרינא: ב) ניהליה וכולם בשקל הקודש במנה וכו' הא תו: ג) איצטריך ליה: ד) מהדדי. ס"י וכולן נפדין בכסף ושוה כסף והני בני פדיה נינהו ה"ק וכל הנפדין נפדין בכסף ובשוה כסף: ה) חייב לו ה' סלעים: ו) תי' תפדה נמחק: ז) תי' חמשת שקלים נמחק: ח) תי' חמשת שקלים נמחק: ט) ממרצע אות ב' נמחק: י) ורבנן. ס"א אמר רבינא כדאמרי במערבא כו' וכן גריס הרגמ"ה: יא) לי למיתני האי: יב) וסד"א דהא דתנא רישא במנה: יג) ספרים דגרסי הכא: יד) ומעשר שני והד"א תי' מעשר נמחק: טו) דרבונות של זהב הוו טבועים דדרבונות אין שאר זהב שאינו טבוע לא: טז) תני נמי רב יוסף כו' סיגה לעזרה סיגה כסף: יז) חייב לו ה' סלעים: יח) סלעים אחרים אם: יט) מאתים זוז צורים: כ) שכתב כך לו בשטר ולא חתם ונתן: כא) קא דריש: כב) דריש להו מוכל: כג) כדפירש בקונטרס והתלמוד לא חש:

רבינו גרשום

מח' בסלע דאורייתא: מאכא. קל: הא תו למה לי. דהדר ותני וכולן בשקל הקדש במנה דצורי: הני בני פדייה נינהו שלשים של עבד ושל אונס ומפתה ומוציא שם רע מאי פדייה אית בהו: תני כל הנפדין כגון בכור והקדש בין בכסף בין בשוה כסף חוץ מן השקלים דאין נפדין בשוה כסף: מצרפין שקלי' לדרכונות. באחד באדר משמיעין על השקלים הגזבר יכול לחלף השקלים בדרכונות זהב שקורין בלע"ז קוצוציש: מפני משאוי הדרך. שצריך להעלותו לירושלם ללישכה טעמא דמפני משאוי הא לאו הכי אין פודין [אלא] בכסף: הראיון. שהיא מעה כסף אינו יכול להביא שוה כסף אלא כסף צרוף: תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה. כסף סיגים מעורבב בשאר מתכות: אין פודין. הבכור לא בעבדים ולא בשטרות שאין יכול ליתן לכהן שטר חוב שיש לו על אחרים בשביל פדיון הבן: כתב לכהן כו' ובנו אינו פדוי. עד שיתן: לפיכך. הואיל וממון כהן אם רצה הכהן ליתן לו מתנה אותן ה' סלעים שקבל ממנו רשאי: ר' דריש כללי ופרטי ולקחת כלל כל דבר לקיחה מרצע פרט ונתת חזר וכלל וכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט של מתכת. ור' יוסי דריש ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל: אין בעלמא ר' כללי ופרטי דריש והכא. גבי בכור מ"ט דריש רבויי ומיעוטי משום דהאי ופדויו מבן חדש תפדה כתיבי תרי כללי גבי הדדי והדר פרט (כלל) בערכך כסף. והוי כדתנא דבי ר' ישמעאל במים במים ב' פעמים דכתיב את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר (אין) לו סנפיר וקשקשת במים והדר כתיב פרט בימים ובנחלים הואיל וכתיבי כללי גבי הדדי אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט: ורבנן דאמרי דדרשי

אמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן. לכאורה משמע בריש הנושא (כתובות דף קפ:) דליתא לדעולא אלא לריש לקיש ויש לייסד דליתא אפי' לר' יוחנן: **אבל** חכמים אומרים אין בנו פדוי. תימה דמתני' [2] נמי קתני חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי ויש לדחות [3] דלמר אינו פדוי עד שיתן לו ואתי מתניתין לאשמועי' דאפילו זקפס עליו במלוה לא הוה כאילו קבלם הכהן וחזר והלוה לו ואם מחלם הכהן אינו פדוי עד שיתן:

אמר ליה לא גמרת ויהבת מידעם ביש עבדת. ויש לפרש מידעם לשון מאומה דמתרגמינן מידעם כלומר לא גמרת ויהבת מידעם ועוד יש לפרש כן מידעם ביש עבדת כלומר דבר רע עבדת [4] דמתרגמי' דבר רע (מלכים ב ד) כל מידעם ביש ויש ספרים דלא כתוב בהו עבדת אלא מידעם ביש ותו לא כלומר דבר רע הוא [5] כלומר דין עסק ביש:

הלכך אין בנו פדוי. תימה מ"ש ממתנה על מנת להחזיר דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ו:) דבנו פדוי דמסיק בכולהו קני [6] וי"ל דהכא רבי חנינא לא היה רוצה לזכות אלא במתנה גמורה דאסריגן התם לעשות [7] מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות כדנפקא לן לעיל בפ' עד כמה (דף כו:) משום שנאמר שתתם (את) בבית הלוי ואע"פ שאותו סתם נתן לו [8] כפירש על מנת שיחזירו לו [כיון] דאיכא היכירא למילתא ואין זה דבריס שבלב כמו זבין ולא אינטריכא ליה לזוזי בפ' אלמנה (בכתובות דף נ:). ומיהו קלת תימה דכיון שהיו ר' טרפון ור' חנינא מחזירין כל שעה נמצאו משחיתים בית הלוי שיפסידו שאר כהנים אלא יתנו אלא לחם מפני שהם רגילים להחזיר וי"ל [9] שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזירו לו ולא קרינא ביה שתתם בית הלוי [10] דמה לנו במה שיחזיר לו אח"כ וגם שמא לא היו מחזירין אלא לעניים ולא לאותם שהיו דומים להם לעשיריס:

ולא בראוי בבמוחזק ולא האשה בכתובתה. בפ' יש נוחלין (נ"ב דף קכה:) פסקינן הלכתא דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו [11] מעות בין שלא גבו מעות ומתוך כך נראה דאינו גובה כתובה במלוה כדתנן הכא [12] אין לה בראוי [13] אבל רבי פירש דאע"פ שהורע כח הבעל ובכור לענין מלוה דחשבינן ליה לגבייתו ראוי לגבי כתובת אשה מיהא חשיבא מוחזקת ואשה גובה כתובתה ממלוה כדתנן בכתובות בהכותב (דף פד.) מי שמת והניח אשה וב"ח ויורשים והיו לו מלוה ופקדון ביד אחרים ר"ט אומר יתנו לכוסל שבהן ר"ע אומר יתן ליורשים שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה אלמא אפילו לר"ע אם לא שצריכה שבועה היתה [14] גובה אבל לפי שצריכה שבועה גובין היורשין ושוב לא תגבה האשה מהן דהוו להו מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי ואם גבו קרקע בחובת אביהם היא חוזרת וגובה אותם מהם בשבועה כדין בעל חוב או אם פטרה מן השבועה גובה [15] מלוה ולא משום דלדידהו הוי מלוה ראוי דהא לא מישתמיט התם שום חכם להעמידה כרבי דוקא אלא משמע דליכא מאן דפליגי אלא כ"ע בין לרבי בין לרבנן אית להו דמלוה מוחזקת היא לגבי כתובת אלמנה ואפילו לרבנן [16] דאמרי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה כלל אפילו מחיים נראה מתוך המשנה זו דהכותב שהם מודים [17] דמלוין דיתמי משתעבדי לכתובה דהא ליכא למימר דר"מ היא ולהכי אית ליה להיא משנה דשייכא כתובת אשה במלוה אע"ג דהוי מטלטלי דיתמי חדא שר"ת מפרש שאפילו לר' מאיר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה אלא מטלטלי דיבם דוקא דעליה קאי בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא: ושם ד"ה ר"מ) דלא [18] מסתברא שיפה ר"מ כתובה לגבות ממטלטלי דיתמי טפי מבעל חוב איפכא מדרבנן שמגרעים כחה יותר מבעל חוב שלא לגבות ממטלטלי אפי' מיניה כדמשמע בפרק האומר בקדושין (דף סה:) גבי שיש שבאו ממה"י ואשה וחבילה עמהם כו' והאיכא דגבי ממטלטלי דנפלו קמי יבם במתני' דהאשה שנפלו (כתובות ד' פ:) היינו משום דיבם במקום בעל קאי וחשיב בהכי כמו מיניה כיון דאגידה ביה מחמת נשואי הבעל ונראה דברי ר"ת דאל"כ שיהא יבם [19] [20] מיניה מגלן לרבנן דר"מ דלא משתעבדי מטלטלי לכתובה אפילו מיניה ועוד דא"כ אין יתנו ליורשים שכולם צריכין שבועה ולא היורשין גם כשיתנו ליורשין תגבה האשה מהם דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה סברא ליה ועוד תינח כתובת אשה אבל ב"ח מאי איכא למימר הא לא אשכחן תנא דאית ליה דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח אלא על כרחין משום דמלוה אינה ביד היורשין יפה כח אשה וב"ח טפי ממטלטלי שהם ביד היתומים ותרי חומרי בכתובה לא שייכי הכא כדפרישית בסוף האשה שנפלו (שם דף פב.) דהא חומרא דר' מאיר אינה כאן כדפרישית דהואיל והמלוה ביד אחרים לא הויא ממטלטלין [21] דיתמי [22] ואם כן [23] חומרא דרבי נתן

ולא [1] הקדשות בכל אלו: כתב לכהן שהוא חייב לו חמשה סלעים חייב ליתן לו כו': [2] אמר עולא דבר תורה בנו פדוי [לכשיתן] [3] מ"ט אין בנו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטר [4] תני תנא קמיה דרב נחמן בנו פדוי לכשיתן א"ל רב נחמן זו דברי רבי יוסי ברבי יהודה סתימתא ואמרי לה זו דברי רבי אלעזר ברבי שמעון סתימתא אבל חכמים אומרים אין בנו פדוי [5] והלכתא אין בנו פדוי: לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי: תנינא להא דת"ר [6] נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא בזה אחר זה יצא נטלו [7] והחזירו לו יצא וכך היה מנהגו של רבי טרפון שהיה נוטל ומחזיר וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא קיים זה אף הלכה זו רבי חנינא הוה רגיל ושקיל ומהדר חזייה לההוא גברא דהוה קא אזיל ואתי קמיה אמר ליה לא גמרת ויהיבת מידעם [8] ביש [9] הילכך אין [10] בנו פדוי: המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו: מגלן א"ר שמעון בן לקיש אתיא [1] ערך [2] ערך מערכין רב דימי א"ר יונתן [3] וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם [4] ריקם מעולת ראייה מה עולת ראייה חייב באחריותו אף פדיון הבן חייב באחריותו מתקיף לה רב פפא קרא לקרא אלא א"ר פפא הא כדקתני טעמא [5] יהיה לך אך פדה תפדה וכי איתמר דריש לקיש ארישא איתמר [6] מת לאחר שלשים יום אע"פ שלא נתן יתן מנא לן א"ר שמעון בן לקיש אתיא ערך ערך מערכין רב דימי א"ר יונתן וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם מה להלן [7] יורשין חייבין אף כאן יורשין חייבין: **מתני'** [8] הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל [9] בשבח ולא [10] בראוי בבמוחזק ולא אם אמר ערך פלוני עלי ומת יהא פטור מ"ל יעריכנו אפילו מת. והכי נמי כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו: **מה.** עולת ראייה יורשין חייבין [11] דעולת חובה היא ה"נ כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו וגבי עולת חובה תנן [12] האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה: **אף לאן יורשין חייבים.** לאחר מיתת האב והבן דהוו מחוייבים ומתו: **מתני' בנכסי האב.** אם השביחו נכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו אין הבכור נוטל פי שנים בשבח אלא שמין [1] מה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן והבכור שנטל ב' חלקים בקרקעות יתן מעות [2] לפי ששוה שבח חלק השני שנטל בשביל הבכורה ואותן מעות יחלקו בין כולם: **בראוי.** בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל ראוין היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן אין הבכור נוטל [1] פי שנים בהן: ולא

[1] הקדשות. נפדין בכל אלו בעבדים שטרות וקרקעות. והתם נפקא לן מקראי בתורת כהנים [1] בפרשת ערכין [2]: **שמא יאמרו פודין בשטרות.** אפי' אין נותנין כלום אי נמי בשטר שיש לו על חבירו: **בנו פדוי לכשיתן.** שהרי נתן הפדיון: **בבת אחת.** שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו: **בזה אחר זה.** [3] ולכהן אחר [4] הכי תניא ליה בתוספתא [5]. יצא: **נטלו.** הכהן והחזירן לו יצא: ר' **טרפון.** כהן היה: ר' **חנינא.** כהן היה: **אזיל** ד[6] **ויתיב קמיה.** כדי שירגלנו מהלך ובא לפניו ויחזיר לו חמש סלעים שנתן בנו [7]: **א"ל לא גמרת** [8] **ונתת.** נתינה גמורה אלא כדי שתחזירם לך: **מידעם ביש עבדת.** דבר רע עשית הלכך אין בנך פדוי אם תחזירם [9]. לשון אחר אפילו לא תחזירם אין בנך פדוי: **מגלן.** דחייב באחריותו. ואע"ג דקא נסיב קרא במתניתין קבעי מגלן ולקמן פריך ליה רב פפא: **אתיא ערך ערך.** כתיב הכא בבכור (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא: במדבר יח טז

2. וחשב לו הכהן את מכסת הערכך עד שנת היובל ונתן את הערכך ביום ההוא קדש ליי׳: במדבר כז כג

3. ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם: שמות לד כ

4. את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתיך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם: שמות כג טו

5. כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו ליי׳ באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: במדבר יח טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומ"ט אין בנו: (ב) שם הילכך אין בנך פדוי: (ג) שם כמשנה ואינו נוטל פי שנים בשבח: (ד) רש"י ד"ה אזיל ואתי קמיה וכו' שנתן לו בעד בנו: (ה) ד"ה מה עולת וכו' אבל מגלא ילפו פני ריקם דבכור: (ו) ד"ה בשבח וכו' אלא שמין את הנכסים מה שהיו שוין: (ז) ד"ה בראוי וכו' נוטל בהן פי שנים הס"ד:

מוסף רש"י

שמא יאמרו פודין בשטר. בשטרי חוב שיש לו על אחר ומקרו לכהן בפדיונו, דאתי למימר מה לי האי שטרא ומה לי האי שטרא, ואתן תנן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות (כתובות קב.).

שיטה מקובצת

[1] בשטר וכן אמר רב ששת בנו פדוי לכשיתן תני: [2] נטלו והחזירן לו: [3] זה שחלק להן הס"ד ומה"ד נטלן והשאר נמחק: [4] אזיל ואתא קמיה: [5] גמרת ויהבת נתינה: [6] אחזירם לך ל"א: [7] גרעה מנדר דתנן מת או נגנב חייב באחריותו דכמאן: [8] יראו פני דבכור: [9] חייבין דחובה היא וגבי עולת כו' והשאר נמחק: [10] שמין את הנכסים מה היו שוין: [11] מעות כמה ששוה: [12] דמתני' היא דקתני חייב: [13] לדחות דה"א אין בנו פדוי דקתני היינו עד: [14] כדתרגמי' כל דבר: [15] כתובות קב.), [16] ולפי גירסת רש"י ותוס' גרסינן בהם עבדת, [17] (עיין מט.), [18] (נ"ב [19] (כתובות דף קפ:), [20] (נ"ב [21] (כתובות דף נ.), [22] (נ"ב [23] (כתובות דף נ.), [1] (נ"ב [2] ל"ל אחד ל"ק, [3] (כתובות [4] ל"ל לפדיון בנו, [5] (רש"ם מס"ז), [6] (שם פרשה ג), [7] (קינים פפ"ב), [8] (עיין תוס' (בקדושין) (בכתובות) מה שיש (ליישבו), [9] לפשבר דר"ס ס"ל הא דתני ממתניתין אינו פדוי הייינו עד שיתן לו ל"ק, [10] נ"ל אבל שם פירשו לשם ע"פ כו' ל"ק, [11] ממלוה שהוא ביד אחריים ואין לומר דהיינו כרבי אתיא אבל לרבנן הוי מלוה דאפי' אבל לרבנן דר"מ ל"ק, [12] (מלכים ב ד) [13] [14] לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות (כתובות קב.).

תורה אור השלם

1. ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא: במדבר יח טז

2. וחשב לו הכהן את מכסת הערכך עד שנת היובל ונתן את הערכך ביום ההוא קדש ליי׳: במדבר כז כג

3. ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם: שמות לד כ

4. את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתיך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם: שמות כג טו

5. כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו ליי׳ באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: במדבר יח טו

[16] הוא כמו דין: [17] קני לבר מקידושין וכ"ש זה האיש שלא התנה אלא שבלבו היה שיחזיר לו: [18] לעשות כן מפני: [19] לו ולא פירש על מנת כו' לו מכל מקום איכא היכירא: [20] וי"ל כיון שאין: [21] הלוי ולאחר שהולך לדרכו ואינו עושה כמצפה שיחזור לו מה לנו: [22] שגבו קרקע בין שגבו מעות ומתוך כך היה נראה דאשה אינה גובה: [23] הכא דאין לה בראוי אבל ר"י פירש: [24] גובה אותם מהן: [25] גובה ממלוה שביד אחרים אפילו לר' עקיבא דדלא כאבא שאול בן אימא מרים ואין לומר דמתני' דהכותב אתיא כר' דחשיב מלוה מוחזק בפ' יש נוחלין אבל לרבנן לא משום: [26] לרבנן דר' מאיר: [27] מסתבר שמיפה ר' מאיר כח כתובה: [28] יבם כמו מיניה: [29] כן אין כאן חומרא דר"מ וגם חומרא דרבי נתן:

ולא האשה בכתובתה. לא בשבח שהשביחו אם אינם שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה ואח"כ השביחו אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין ולא בראוי כבמוחזק: **ולא הבנות.** שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר חמש שנים אינה ניזונת לאחר מיתתו אלא לפי מה שהנכסים שוין לא בשבח ולא בראוי: **ולא היבם.** שנוטל פי שנים חלקו וחלק המת שייבם את אשתו אינו נוטל [בחלק] אחיו לא בשבח ולא בראוי: **וכולן אין נוטלים כו'.** מפרש בגמ' [ע"ב] אמאי נקיט ליה: **גמ' כי הוא ראשית אונו ולו משפט הבכורה.** משמע דאדידיה קאי כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו: **לו.** לאב בשעת מיתה: בעל חוב. שהלוה לחבירו מעות ומכר לזה הנכסים והשביחום לקוחות טורף בעל חוב הגוף והשבח והך אשה נמי בעלת חוב היא: **מקולי כתובה.** זה אחד מקולי כתובה: **בכור קרייה רחמנא.** והיה הבכור אשר תלד[1] ומוקמינן ביבמות (דף כד.) דבייבם מיירי וקאמר רחמנא דמלוה ג[1] לייבם בגדול: **יקום על שם אחיו.** והיינו לגאלה כדאמר ביבמות (שם:) בכור קרייה רחמנא ודינו כבכור דלא יטול בראוי ובשבח בין מיתת אביהם לייבום: **והרי קס.** משעה שנשא אשת אחיו כמו[2] פי שנים בנכסים בראוי וכי אשבח בראשון[3] אשבח נוטל פי שנים אף בשבח: קרקע בין גבו מעות דמלוה לא חשיבא ראוי לגבי כתובה אלא מוחזק הוי כדפרישית ובגלאו האי מתני' דהכותב (שם דף פד.) שהוכחתי ממנה דמלוה מוחזקת [2] לגבי כתובה גובה אשה כתובתה ממלוה יתומים בזמה"ז אפי' גבו מעות מכח תקנת הגאונים דכיון דעשו מטלטלי כמקרקעי ה"ל מטלטלי שגבו יתומים בחוב אביהם משועבדים לבעל חובו לאביהם [3] מדר' נתן דמה"ט חשבינן ליה לקרקע שגבו יתומים [1] (חשובין) משועבדים מה"ט כאילו אביהם גבאן מחיים ולהכי ליכא למימר דליהוי ראוי לענין כתובה כמו לשאר דבריס מיהו קשה מ"מ הוו תרי חומרי בכתובה שתקנו הגאונים שתגבה אשה ממטלטלי דיתמי [2] ואי טעון שתגבה אפי' ממלוה הבעל כשגבו היתומים מעות מדר' נתן [4] י"ל לגמרי עשו הגאונים כמקרקעי ועוד שלר"ת שאומר שתקנת הגאונים לאורייתא אינם תרי חומרי כלל ואע"פ שאמרתי כי גם בלא [5] מלוה דיתמי מכח תקנת הגאונים אין להוכיח כ"כ שיהו מטלטלי שגבו יתומים בחובת אביהם משועבדים לבע"ח ולכתובת אשה מטעם דר' נתן כמו קרקע כשגבו קרקע כיון דאלים שיעבוד קרקע לענין טריפה מלקוחות טפי משיעבוד מטלטלי אך [6] יש להוכיח דאשה גובה ממלוה מהסיא דהכותב כמו שפירשתי וכן עמא דבר להגבות לנשים ממלוה של בעליהן [7]: **ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם.** הא דלא חשיב [8] בעלים דאמר רב פפא בית נוחלין (ב"ב דף קכה: ושם ד"ה אמר) הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק משום דשבח נוטל כדפירש רבינו שמואל התם דכיון דאין יורש אלא הוא זוכה בנכסים מיד ובירושתו [10] בא לשבח ונראה דכיון דאין הבעל נוטל בראוי כמו כן אינו נוטל ממלוה אשתו אפי' מה שהלוותה מנכסי מלוג שלה כשהיא תחתיו כדמוכח בשור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מב:) שאינו יורש מזקי אשתו [11] (לרבנן) משום דהוה כמלוה דמדמי ראוי דבכור לראוי דגבי בעל דמייתי התם גבי בעל פלוגתא דרבי ורבנן דגבי בכור בית נוחלין (ב"ב דף קכד.) [12] דלרבי [13] צריך לאוקמה בגירשה משום דלא חשיב מלוה ראוי בבכור וה"ה באשה אע"ג דבבכור יש [14] פסוקא [15] דילפינן מהדדי ורבנן חשבי לה ראוי אע"ג אשה [16] המזקין שלה בתים לידה בחיים היה עליהם תורת נכסי מלוג כדמוכח מתני' דמליאת האשה (כתובות דף סה:) והאי דשבח [17] בית נוחלין (ב"ב דף קכד:) בעל דאיירי ביה ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה לאו משום דס"ל דבעל שקיל במלוה דהא ודאי לא שקיל כדפרישית אלא לחכי נקט גבי בכור פסקא דמלוה משום דלגבי בכור פליגי בה אמוראי אלא דאיכא בינייהו דלרבי אינו נוטל אלא בשבח ולרבנן נוטל בשבח ובראוי ולא בראוי לא בשבח ולא בראוי כבמוחזק ולא בראוי כבמוחזק ולא בראוי כבמוחזק